

הערות בעניני חגיגה

גרידא דהוי פטור עונשין אלא דהוי פטור גברא ופטור ממצות ראייה, שהרי חיגר ביום ראשון פטור אף בשאר ימים למ"ד דסבר דהוי תשלומין דראשון ומוכח דהוי פטור גברא אלא הך פטור אינו פטור מדין מסויים דראייה אלא פטור גברא דכה"ת כולה דהוי כקטע לענין תפילין. משא"כ אי נפרש דחיגר תחילת פטורו הוא פטור גברא אבל לא מטעם דהוי הפקעה כמעשה המצוה אז פטור חיגר הוי מדין מסויים דראייה דחיגר דהוי פטור גברא דאי חיגר הוי הפקעה כמעשה המצוה אז קטן פטור, שהרי חינוך כעי מעשה המצוה ע"י הקטן אבל אי הוי פטור גברא מדין מסויים דראייה הרי קטן סו"ס פטור אלא דזה עיקר דין חינוך ולכן נראה שהיה חייב שהרי דין חינוך אינו הולך עם דיני פטור גברא שהרי קטן פטור מכל המצות וזה עצם דין חינוך לחייב את הפטור ולכן קטן חיגר היה חייב שהרי פטור חיגר לא גרע מפטור קטן, וקטן חייב כחינוך, ואם נפרש כן הרי מסקנת הגמ' היא דחיגר הוי הפקעה כמעשה המצוה.

אבל כאמת יש לחלק שהרי קטן הוי פטור מצות כה"ת כולה אבל חיגר אפי' דהוי פטור גברא אבל זה פטור מסויים של ראייה ועל זה אינו חובת חינוך דחינוך רק מחייב אותו אי הוי פטור קטן דכה"ת כולה, וז"פ.

ועיין בתוס' ד"ה כיון בדף ט' ע"א וז"ל וצ"ע אם היה פשוט בראשון וחגר בשני מי אמרינן כיון דחיובא עליה רמיא בראשון תו לא פקע מיניה אע"ג דהשתא לא תוי או דלמא כיון דהשתא לאו בר חיובא לא מצי מייתי ליה הואיל ואינו בכיאה לא הוי בהבאה ונל"פ דספק תוס' תלוי כחקירתנו דאי חיגר הוי פטור גברא או כאן כיון שנתחייב ביום ראשון

(א) קטן חיגר

כמשנה שנינו דקטן פטור מראייה, איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית דברי בית שמאי ובית הלל אומרים כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית שנא' שלש רגלים וברש"י שלש רגלים הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב וכיון דגדול פטור מן התורה קטן לאו בר חינוך הוא.

והנה בגמ' דף ר' ע"א מיבעיא בחיגר קטן שיכול להתפשט וסומא שיכול להתפתח מאי אמר אביי כל היכא דגדול מיחייב מדאורייתא מדרבנן קטן נמי מחנכין ליה מדרבנן כל היכא דגדול פטור מדאר' קטן נמי פטור. דאי הקטן הוי חיגר ממש פטור אף לב"ש.

והנה כמה דמיבעיא בחיגר קטן נל"פ דחקירת הגמ' הוא בדין חיגר אי חיגר הוי פטור גברא או דחיגר הוי הפקעה של מעשה המצוה דאינו ראוי לעלות לירושלים וכיון שאינו ראוי פטור מדין אנוס אבל החלות פטור הוא מדין דהחפצא של חיגר מופקע מעליה למקדש. ונהנה בדין אנוס יש תרי דינים. דין אנוס שהגברא אינו יכול לקיים המצוה מטעם צדדי כגון שאין לו תפילין וזה אינו פטור גברא אלא דאנוס רחמנא פטרי דהוא פטור עונשין. אבל אי הגברא אינו ראוי לקיים המצוה מצד גופו, כגון קיטע, אינו רק פטור עונשין אלא פטור מתפילין. וכן מוכח מהגמ' מגילה (דף יט) דמי שאינו שומע אינו יכול להוציא אחרים כמגילה למ"ד קרא ולא השמיע לאוניו לא יצא, דכל שאינו חייב אינו מוציא אחרים. וכן הוא בשו"ע סי' תקפ"ט לענין שופר. כך שמעתי ממור"ר נר"ו והנה בחיגר אפי' אי נפרש דהוי הפקעה כמעשה המצוה דראייה, אינו דין אנוס

פטור אבל פטור זקן ומעונג וכו' אינו הפקעה בגברא כמו שפי' בר"ם אלא פטור בחיוב אבל הגברא אינו מופקע לגמרי ממצות ראייה לכן מטעם מצות חינוך חייב הוא שהך גברא אינו מופקע ממצות ראייה. ובכ"ה יש לפרש בכ' אופנים או דסברי דזקן וכו' מופקעים לגמרי ממצות ראייה והוי כחיגר או לפי הר"ם נל"פ דכ"ה סברי דאף דשאני פטור זקן מחיגר אלא כיון דפטור הוא מאיזה סיבה שיהיה אז חינוך אינו יכול לחייבו. ולפי"ז מח' ב"ה וב"ש הוא במצות חינוך דלכ"ה חינוך הוא שמדרבנן מחשיבנן ליה כגדול ולכן כיון דאם היה גדול היה פטור קטן גם כן פטור אבל לב"ש מצות חינוך הוא שמחייבים לקטן במצות והוי מחייב בפ"ע ולכן יכול לחייבו אף כאן. דאף אם היה גדול היה פטור.

והנה יל"פ בכ"ש כענין אחר, דחיוב חינוך בראייה אינו כחינוך דכה"ת כולה. דיש קיום בחינוך הבן. בראייה בראיית האב. שיראה עם בנו ולכן מחנכין ליה אף דלא הגיע לשיעור חינוך דשאר מצוות. ולכן נראה דחינוך לענין ראייה נלמד מכל זכורך ואף דהוי אסמכתא אבל עדיין מבואר דאינו חינוך דשאר מצוות אלא דין וקיום בפ"ע. ועיין בר"ם פ"ב מחגיגה ה"ג וז"ל כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית אביו חייב להעלותו ולהראות בו כדי לחנכו במצות שנא' יראה כל זכורך ע"כ שהר"ם כתב דהוי קיום בראיית אביו דמצוה להראות בו. [ועיין מה שכתבתי לעיל גבי חינוך במצות סוכה].

(ב) חצי עבד וחצי בן חורין לענין

חגיגה

בר"מ פ"ב מחגיגה ה"א, מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מפני צד עבדות שבו ובהשגת הראב"ד א"א הא דלא כהלכתא דהיא כמשנה ראשונה, עכ"ל. דבגמ' בריש חגיגה

חייב עכשיו להביא אף שעכשיו חיגר הוא, אבל אי חיגר הוי הפקעה במעשה המצוה שחיגר אינו ראוי לעלות ולראות אז אף שנתחייב בראשון הרי מה יועיל אי יביא קרבנות שהרי מופקע הוא עכשיו מהמעשה המצוה.

והנה עיין בר"ם רפ"ב מחגיגה שמנה האחד עשר שפטורים מראייה ומנה חגר, וכן הזקן והחולה והרך והעונג מאד שאינם יכולים לעלות על רגליהן כשני פטורים. וצ"ע שהרי בגמ' דף ד' ע"א רגלים פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן ולשאני יכול לעלות ברגליו שהרי כולם נלמדים מקרא אחד והוי אותו פטור וצ"ע בר"ם למה מנאן כשני פטורים. ונראה דשאני חלות פטור דחיגר מפטור זקן וכו' דחיגר מופקע הוא לגמרי מפרשת ראייה משא"כ זקן דאינו פטור בגברא דמופקע מפרשת ראייה אלא דהוי פטור בפ"ע שאינו חייב לעלות, אבל הגברא הוי בר הכאה ובר ראייה, אלא דאינו חייב לעלות. ונראה דאי אחד היה ראוי להביא ביום ראשון וכיום שני נעשה עונג או זקן פשוט שחייב להביא ובוזה מודה התוס' דספק התוס' אינו אלא בחיגר אבל לא בזקן וכו'. [ושאלתי את מו"ר נר"ו למה מנאן הר"ם כשני פטורים ואמר לי דחלוק בדיניהם דזקן אינו חייב לעלות אבל אם עלה או שנמצא בעזרה ביום ראשון אז חייב להביא קרבן משא"כ חיגר דאינו מביא אפי' עלה לרגל. וזה ח"י גדול שיתחייב זקן להביא קרבן אם נמצא בעזרה. וכמאירי לחגיגה מצאתי שכתב דזקן וכל הפטורים דאין מקבלים מהן אפי' אי הביאו קרבן]

ולפי"ז נוכל לומר דבוזה נחלקו ב"ה וב"ש שהרי קטן שאינו יכול לאחוז בידו של אביו הרי הוא כדיון זקן ומעונג וכל שאינו יכול לעלות ברגליו ולכן לבית הלל פטור הוא מחינוך שהרי אי היה גדול היה פטור ובוזה חולק ב"ש דסבר דאפי' דאי היה גדול היה

הקנין איסור. ורק על הקנין ממון הוא הבעלים. אלא דע"י הקנין ממון עם הקנין איסור יחד יש לו קנין הגוף בעבד.

והנה עיין בגמ' גיטין דף מ' ע"א אמר אממר המפקיר עבדו אותו עבד אין לו תקנה מ"ט גופיה לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לא מצי מקני ליה. ועיי"ש דרבינא חולק על אממר וסבר דיש לעבד תקנה ורבו יכול לשחררו ובגמ' פסקינן דהלכתא כרבינא. ונל"פ במח' דלאממר אין הרב הבעלים על הקנין איסור וכיון שאין לו קנין ממון עוד אינו בעלים לשחררו אבל רבינא סבר דאף במעוכב גט שחרור יכול לשחררו דהרי הוא בעלים אף על הקנין איסור.

ולפי"ד יש לתרץ שיטת הר"ם, דהר"ם סבר דחצי עבד וחצי בן חורין כיון דלא נפקע הקנין איסור עדיין נחשב רבו לאדון, שהוא הבעלים על הקנין איסור, אבל הגמ' דכתבה דלמשנה אחרונה כיון דכופין את רבו לשחררו חייב בראייה היינו מטעם דסבר דהקנין איסור אינו אלא חלות שם עבדות בגברא אבל אין רבו הבעלים על הקנין איסור ולכן לא קרינן ביה אדון אחר, דזה תלוי במח' אממר ורבינא והך גמ' אזלה לפי שיטת אממר אבל אגן פסקינן כרבינא ולכן יש לו אדון אחר ופטור מן הראיה.

והנה עיין בגמ' בגיטין דף מ"ב ע"ב איבעיא להו מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או אינו אוכל קנין כספו אמר רחמנא והאי לאו קנין כספו הוא או דלמא כיון דמחוסר גט שחרור קנין כספו קרינא ביה. והנה בפשטות היינו יכולים לפרש דאיבעיא בגמ' הוא אי הוי האדון בעלים על הקנין איסור והר"ם פסק דאסור לאכול בתרומה אבל באמת נל"פ בגמ' בענין אחר דהנה יש לחקור בדין עבד מה דהוא אוכל בתרומה אי הוי רק היתר אכילה כגון דין

איתא דלמשנה ראשונה דעוכד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד חצי עבד וחצי בן חורין פטור אבל למשנה אחרונה כיון דכופין את רבו לשחררו חייב בראייה. והנה הר"ם שפסק כמשנה אחרונה דכופין את רבו לשחררו היה צריך לפסוק דחייב בראייה וזהו שהשיג הראב"ד.

בגמ' דף ד' ע"א אמר קרא אל פני האדון ה', מי שאין לו אלא אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר וגו' אמר רבינא לא נצרכה אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין דיקא נמי דקתני נשים ועבדים שאינן משוחררין מאי שאינן משוחררין אילמא שאינן משוחררין כלל ליתני עבדים סתמא אלא לאו שאינן משוחררין לגמרי ומאי נינהו מי שחציו עבד וחציו בן חורין ש"מ. ועיין בתוס' בריש חגיגה ד"ה הכל לאתוי מי שחציו עבד וז"ל ואלכא דמשנה אחרונה אע"ג דמתניתין קאמר איפכא כדדייק בגמ' מלשון שאינן משוחררים דחצי עבד פטור מ"מ מתרץ השתא לחיוב לפי מה דסבירא ליה השתא ואדיוקא לא חש אלישנא דעבדים שאינן משוחררים.

והנה מה דעבד פטור הוא מפני שיש לו אדון אחר וכיון דלמשנה אחרונה כופין את רבו לשחררו הרי פקע הקנין ממון וסבירא ליה לגמרא דכיון דפקע הקנין ממון מופקע אדנות דרבו שהרי האדון אינו יכול לכופו עוד. ואף שעדיין נשאר הקנין איסור עד שישחררו מטעם הקנין איסור אינו נחשב רבו לאדון שהרי אין הוא הבעלים על קנין איסור וע"י הקנין איסור אין לו שום זכותים בעבד והקנין איסור אינו אלא השם עבדות בגברא.

אבל לענין הקנין איסור יש לחקור אי רבו הוא הבעלים על הקנין איסור או דאין קנין איסור אלא רק חלות שם עבדות בגברא האוסרת כבת ישראל, אבל אין רבו הבעלים על

מדבר, שכל המצווה ללמוד מצוה ללמד. והנה כגמרא היינו יכולים לפרש בפשיטות דזה גזה"כ דמי שאינו מדבר פטור מהקהל וכן מראייה, אבל מהר"ם נראה דהוא פטור מטעם דאינו יכול לקיים מצות ת"ת. דהוא ללמד לאחרים וזה הפותרו ולא רק שאינו מדבר. ועוד יותר דהר"ם לא היה צריך לומר דכל המצווה ללמוד מצווה ללמד דאפי' אינו מצווה ללמד הרי כיון שאינו ראוי ללמד לאחרים גזה"כ הוא דפטור אלא מהר"ם בוקע ועולה דין חדש דכיון דאינו ראוי לקיים מצות ת"ת דללמד לאחרים פטור הוא מהקהל. דבאמת עיקר מצות ת"ת הוא ללמד לאחרים ורק דאם אינו לומד אינו ראוי ללמד אתרים.

ועיין בר"ם רפ"א מת"ת קטן אביו חייב ללמדו תורה שנא' ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם ואין האשה חייבת ללמד את בנה שכל החייב ללמוד חייב ללמד, כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו וגו' ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים. והנה שמעתי ממור"ר נר"ו דכשהר"ם הגדיר מצות ת"ת כאן כתב רק מצוה ללמד לאחרים דעיקר מצות ת"ת הוא ללמד לאחרים ורק דאם אינו לומד לא יהיה ראוי ללמד לאחרים ועיין בר"ם פ"א מת"ת דכתב שכשם שמצוה עליו ללמד את בנו כך הוא מצווה ללמד עצמו, דהקדים לימוד בנו קודם החיוב ללמוד לעצמו ואפי' כשהביא החיוב ללמוד השתמש במונח ללמד עצמו ולא ללמוד.

ד) מצות הקהל

בגמ' דף ג' ע"א הקהל את העם האנשים והנשים והטף, אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאייהן.

בהמתו של כהן דאין קיום אכילת תרומה כחפצא או דיש לומר דיש קיום אכילת תרומה ע"י העבד. ונראה דנ"מ אם עבד מברך על אכילת תרומה דאי הוה היתר אז אינו מברך דאין קיום אכילת תרומה ורק דיש היתר לאכול אבל אי עבד מקיים הקיום אכילה של תרומה אז מברך. נאלא ד"ל דאין העבד מברך דלא שייך גביו נוסח הברכה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן.]

והנה עיין בגיטין דף י"ב בתוס' ד"ה השבתוני שכתב וז"ל הא דקאמר ר"מ שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה הוה חוב לו לפי שנותן לו הרבה מזונות כריוח בשביל שיש תרומה הרבה לכהנים או משום שיש מצוה באכילת תרומה ע"כ שהרי תוס' כתב דיש קיום המצוה באכילת תרומה ע"י העבד ומבואר דיש קיום כחפצא ולכן נראה שעבד מברך ולא דמי עבד לכהמה, דכהמה אינו אלא היתר להאכילה בתרומה, אבל כעבד יש קיום מצות אכילת תרומה.

והנה אי עבד אוכל רק בתורת היתר ודומה לכהמה נראה שצריך שיהיה לו קנין ממון בעבד כמו בכהמתו אבל אי הוה דין בקיום מצותה אז נראה דסגי בקנין איסור אבל לכו"ע הוה האדון בעלים על הקנין איסור לפ"ז. אבל עיין בתוס' שכתב דהאיבעיא אינו אלא בחצי עבד וחצי בן חורין אבל אם הפקיר עבדו לכו"ע אוכל בתרומה וצ"ב ואכ"מ.

ג) מדבר ואינו שומע

בגמ' דף ג' ע"א למען ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר, וברש"י למען ילמדו ואין זה ראוי ללמד אחרים. ועיין בר"ם פרק כ' בחגיגה הלכה א' וזה לשונו ולמען ילמדו להוציא מי שאינו

מדאורייתא שהרי החיוב אינו מוטל עליהם אלא על מביאייהו כיון דאי היה גדול היה פטור או אין מעשה המצוה של הקהל. והנה נראה לחלק בין קטן שוטה וקטן תינוק לקטן חרש באזנו אחת דקטן שוטה מתעסק הוא ואין מעשה המצוה כלל אבל חרש באזנו אחת הוא פטור מסוים של הקהל וטף הוא מחייב בפ"ע ולכן חייב.

והנה בטו"א חקר אי חיוב להביא הטף מוטל על אביו או ב"ד. ונראה דאי חובת הטף הוא מטעם חובת הצבור דהקהל והטף הוא חלק מהעם או החיוב מוטל על ב"ד דהוי חיוב צבור. אבל אי המחייב דטף הוא בתורת עצמו והוי חובת יחיד נראה דהחיוב מוטל על אביו.

והנה הגמ' (כרף ד') הצריך קרא לפטור נשים מראייה דאף דהוי מצות עשה שהזמן גרמה היינו מחייבין אותן כיון שחייבות בהקהל. וקטן פטור מראייה וצ"ע למה לא צריך לפטרו מראייה שהרי יש חיוב להביא הקטנים בהקהל ולמה לא נלמד מהקהל לראייה לענין הטף והנה הירושלמי (מוכא בתוס') ריש חגיגה) סבר דטף חייבים כראיית פנים בעורה וכן נשים חייבות כראיית פנים כיון דחייבין בהקהל, אבל אנו לא קיימא לן הכי. אבל לפי"ד י"ל דהטף חייב בהקהל מטעם חובת הצבור ולכן יש חיוב להביאן. אבל ראייה אינו אלא חובת יחיד ולכן אין ענין לחייב אותם כראייה. אבל נשים ואנשים חייבים גם מצד חיוב הצבור וגם דהוי חובת יחיד. ומה דנלמדים מהקהל היינו החיוב יחיד אבל טף אינו חייב אלא מפאת החיוב צבור ואין זה ענין לראייה.

ה) פטור אנדרוגינוס ממצות ראייה

בגמ' דף ד' ע"א אמר ר' זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס בשלמא אנדרוגינוס אצטריך ס"ד אמינא הואיל ואית ליה צד זכרות

והנה במצות הקהל יש לחקור אי הוי חובת יחיד או חובת צבור. והנה מלשון הכתוב הקהל את העם נראה דזהו חובת צבור וכן מלשון הר"מ מצות עשה להקהיל כל ישראל, ולא כתב דמצות עשה לשמוע קריאת הפרשיות, דהמצוה היא להקהיל כל ישראל. ונראה דזה הטעם דצריך להיות במקדש דהמקדש נחשב לכל ישראל דהעומדים במקדש ע"פ דין חשובים כל ישראל כמו שכתב הרמב"ן (במלחמת ה' פ"ד דר"ה), דאל"כ אינו מוכן יחסו של המקדש למצות הקהל. [וכמדומני שכן שמעתי פעם גם ממר"ר נר"ן]. והנה עיין בספר המצוות של ר' סעדיה גאון שמנה מצות הקהל עם הפרשיות שהן המצוות המסורות לצבור שהרי סבר דהקהל הוי חובת צבור.

והנה בחיוב טף יש לחקור אי הוי מטעם דהוי חיוב צבור וכיון דכל העם וכלל ישראל חייבין לכן הוא חייב בתורת חלק מהעם ולפי"ד עצם חלות המצוה לא שאני בין טף לגדול ורק דא"א להיות מחייב לקטן ולכן החיוב מוטל על הגדול להביאן אבל בחלות הקיום קטן שוה לגדול דקטן הוי חלק מהעם. או דנוכל לומר דטף הוי דין בפ"ע. דהקהל הוי חובת יחיד ולכן א"א לדמות מצות קטנים לגדולים.

והנה בחיוב טף יש לחקור אם טף חרש או סומא חייבים בהקהל דאם היה גדול היה פטור. [עיין בזה במג"ח מצוה תרי"ב]. והנה נראה דאם חובת הקטנים בהקהל הוא מפאת חובת הצבור דקטן החרש פטור שהרי שוה מצות קטנים לגדולים דחייבים בתורת חלק מהצבור ואין מחייב בפ"ע בעד קטנים כרי שנוכל לחלק כמצותם וכיון שגדול פטור אז קטן כזה גם צריך להיות פטור. אבל אי הקהל הוי חיוב יחיד ולכן חובת הטף אינו מפאת חובת הצבור שהם חלק מהעם. עדיין בזה יש לחקור אי טף הוי מחייב בפ"ע וחייבים בתורת טף ולכן אף חרש חייב אבל אי חיוב טף הוי כעין חובת חינוך

לחייב קמ"ל דבריה בפ"ע הוא אלא טומטום ספיקא הוא מי איצטריך קרא למעוטי ספיקא אמר אביי כשביציו מבחוץ.

והנה אי אנדרוגינוס הוי בריה בפ"ע או לא, הוי מח' התנאים ביבמות דף פ"ג ע"א. והנה הראב"ד בהשגות כפ"ב משופר ה"ב פסק דאנדרוגינוס אינו בריה בפ"ע אלא דהוי חצי זכר וחצי נקבה. וקשה דהרי הך גמ' פסק דהוי בריה בפ"ע, ובאמת יותר קשה שהרי אי אנדרוגינוס הוי חצי זכר וחצי נקיבה הרי היה צריך להיות חייב בראייה, דקמ"ל בגמרא דפטור אינו אלא מטעם דבריה בפ"ע הוא וזה ודאי אינו דלכו"ע אנדרוגינוס פטור מן הראייה. וצ"ע.

והנה נל"פ דאנדרוגינוס בריה בפ"ע הוא, יש לדון מפאת ב' דינים. שהרי בראב"ד מדובר לענין מוציא אחרים במצות שופר וזה דין בגברא דאי אנדרוגינוס אינו בריה בפ"ע אז הגברא הוי חצי איש וחצי אישה. אבל עדיין צריך לברר דין אנדרוגינוס בחפצא, דאף דהראב"ד סבר דפסקינן דאינו בריה בפ"ע דהיינו דהוי חצי זכר וחצי נקבה היינו בגברא כגון לענין חובת גברא לענין מצות עשה שהזמן גרמא אבל עדיין החפצא של אנדרוגינוס הוי ברייה בפ"ע דהיינו דחפצא אינו חצי זכר וחצי נקבה אלא דכיון דהוי תרתי דסתרי בחפצא אז זה קובע חלות שם חפצא בפ"ע. ואלו ב' דינים וחלות שמות נפרדות, דגברא דאנדרוגינוס וחפצא דאנדרוגינוס, דגברא אינו בריה בפ"ע אבל החפצא דאנדרוגינוס לכו"ע הוי בריה בפ"ע.

והנה פטור אנדרוגינוס מראייה הנלמד מקרא דזכורך אינו מדין שם אנדרוגינוס בגברא, אלא דהוי פטור בחפצא דאנדרוגינוס

דכיון דהוי זכר ונקבה התרתי דסתרי הקובע דין דהוי ברייה בפ"ע בחפצא ומצד החפצא מופקע הוא מראייה.

ולפי"ז הנדון בגמ' כאן הוא לכו"ע דאנדרוגינוס פטור מדין החפצא דאנדרוגינוס. אבל בגמ' יבמות הוי מח' לענין דין אנדרוגינוס בגברא וכזה נחלקו התנאים. והנה שם בגמ' יבמות הוי מח' לענין משכב זכר ולפ"ד משכב זכר תלוי בגברא דאיש ולא בחפצא דזכר ודו"ק.

ומוכח דאנדרוגינוס הוי פטור מחמת החפצא שהרי אנדרוגינוס וטומטום נתמעטו מחד קרא. וקשה שהרי פטור טומטום ודאי הוי פטור בחפצא שהרי אפי' ביציו מבחוץ דהוי ודאי זכר פטור ואיך נתמעטו ב' דברים התלויין בב' טעמים מחד קרא. אלא דצ"ל דשניהם חד דינא דהוי פטור בחפצא דאינו חפצא של זכר ודאי [ועיין בזה בטו"א].

והנה לפי"ד יש ליישב פסק הר"ם שכפ"ב מבכורות ה"ה כתב דבכור שהוא אנדרוגינוס אין בו קדושה כלל ומוכח דסבר דהוי ברייה בפ"ע ולא ספיקא, אבל בפ"א ממשכב ומושב ה"ז פסק דאנדרוגינוס הוי ספק וכן בפ"ד מאישות ה"א פסק דהוי ספק זכר ספק נקבה. [ועיין בזה במהרי"ט אלגזי בכורות דף מ"ב] דאף דלענין בכור הוי ברייה בפ"ע דהיינו בחפצא בתורת ודאי, אבל לענין חלות שם הגברא אף דהוי ברייה בפ"ע בחפצא צריך הכרע מה דינו בגברא ולענין דין הגברא דאנדרוגינוס פסק הר"ם דהוי ספק. אבל לענין בהמה אינו דין אלא בחפצא, וכחפצא הוי ברייה בפ"ע. אבל עיין ברמב"ן דסבר דמח' לענין בכורה הוא אותו מח' ביבמות לענין משכב זכר.

ו) סמיכה על הקרבן

עיינן בתוס' ד"ה אלא (דף ד' ע"א) שכתב דאין טומטום מביא קרבן על תנאי דאם אשה ליהוי נדבה ואם איש הרי מקיים מצות ראייה ותירץ התוס' דכיון דמבטל ליה מסמיכה ואע"ג דסמיכה לא מייעבבא מ"מ לכתחילה אין לנו לחקן קרבן כדי לבטלו מסמיכה.

והנה לכאורה קשה שהרי למה גרע מצות ראייה ממצות סמיכה, שהרי סמיכה אינה מעכבת וחייב הוא בראייה ואתה מבטלו מראייה. ומוכח מהך תוס' דדין סמיכה אינו מצוה בפ"ע אלא דהוי קיום בחפצא של קרבן ולכתחילה חלק מההקרבה שיהא קרבן שנשמך עליו, ולכן אם לא סמך אינו רק שמפסיד מצות סמיכה אלא דיש חסרון בההקרבה וחפצא של קרבן, דסמיכה אינה רק קיום גברא אלא דהוי קיום בחפצא של קרבן וחלות בקרבן. ועיינן בגמ' זבחים ו. דסמיכה הוי עשה לאחר שחיטה ונראה דהוי קיום בשחיטה ולכן נחשב לעשה לאחר שחיטה אף שהמעשה סמיכה קודם לשחיטה.

בגמ' חגיגה (דף ט"ז ע"ב) דבר אל בני ישראל וסמך בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות. ועיי"ש בתוס' ז"ל אבל בשחיטה ליכא למעט נשים מהאי טעמא אע"ג דסמיך טפי להקרבה מסמיכה דהא בריש כל הפסולין מרבינן נשים לשחיטה. ודברי התוס' תמוהין דגזוה"כ הוא כסמיכה ולמה נמעט גם שחיטה בנשים. ועיינן בטו"א שהקשה כן ודחה דברי התוס' ואמר שאינם אלא דברי תלמיד טועה.

ונל"פ כתוס' דסמיכה אינו קיום מצוה בפ"ע אלא דהוי קיום בחפצא של קרבן ונראה דהוי קיום בשחיטה ולכן בעינן תיכף לסמיכה שחיטה. וכן שמעתי ממור"ד נר"ו. ותוס' סברו דכיון דנשים אינן כסמיכה ולכן גם אינן

בשחיטה. וממה שכתב תוס' אע"ג דשחיטה סמוך להקרבה טפי מוכח דסמיכה הוי קיום בחפצא של קרבן ובהקרבה.

והנה לב"ה סומכין ביו"ט דבעינן תיכף לסמיכה שחיטה ולב"ש אין סומכין דלא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה דלב"ש סמיכה אסור ביו"ט מטעם שבות דאין משתמשין בבעלי חיים. וקשה דהא אין שבות במקדש ואפי' דיש שבותין שאסורין אף במקדש כמו שכתבו התוס' בעירובין (דף ק"ב ע"ב) אבל כאן דהמעשה קיום מקדש הוי השבות ודאי היה צריך להיות מותר ועיינן בטו"א שתירץ דלב"ש אינו שבות במקדש דכיון דלא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה יכול לסמוך אפי' במדינה.

ונראה דאי בעינן תיכף לסמיכה שחיטה היינו דסמיכה הוי קיום בהקרבה ובחפצא של קרבן ולכן דוחה יו"ט אבל לב"ש דלא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה היינו מטעם דאינו קיום בחפצא של קרבן ואינו חלק מההקרבה אלא דהוי קיום מצוה בפ"ע דאינו חלק מההקרבה וקיום בחפצא של קרבן ולכן אינו דוחה יו"ט.

ז) מפנקי פטורין מראייה

בגמ' דף ד' ע"ב מפנקי [שפטורין מראייה] דכתיב כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי וברש"י מפנקי שאין הולכין בלא מנעל דאין אדם נכנס להר הבית כמנעלו דכתיב מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי. וכתוס' שם ז"ל פי' רש"י דנפקא ליה מדכתיב רמוס חצרי דמשמע דהולך כמנעליו ותימה הוא דבפרק הרואה מפיק ליה מדכתיב של נעלך וי"ל דהתם עיקר אבל הכא ניחא ליה לאתויי ראייה כדכתיב כי תבאו לראות.

והנה בעצם קושית התוס' יש לתרץ דבאמת תרי דינים נפרדים הם. דקרא דשל

ח) פטור טמא מראייה

בגמ' דף ד' ע"ב הערל והטמא פטורין מן הראייה בשלמא טמא דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו בכיאה ישנו בהבאה וכל שאינו בכיאה אינו בהבאה אלא ערל מנלן ה"מ ר"ע היא דמרבני לערל כטמא.

ויש לחקור בדין טמא דפטור מן הראייה אי הוי פטור גברא כמו חיגר או דאינו פטור אלא דאינו יכול לבוא, ופי' המשנה אינו אלא שמלבד שאינו יכול לבוא למקדש להראות גם אין צריך לשלוח קרבנותיו ורק הוכיחו בגמ' דדין קרבן תלוי בכיאה אבל טמא אינו פטור גברא.

ועיין ברש"י ד"ה פטורים מן הראייה וז"ל אין חייבין לשלוח עולות ראייה ע"י שליח. הרי שרש"י כתב דכל דין פטור דטמא אינו אלא לענין לשלוח עולות ראייה ומשמע קצת דאינו פטור גברא כחיגר. ונראה דנפקא מינה לענין הקהל שכל הפטור מן הראייה פטור מהקהל ומצות הקהל אינו בעזרה אלא בעזרת נשים ולכן ערל מותר להכנס. והנה אם טמא הוי פטור מראייה והוי פטור גברא ולכן ערל מופקע הוא מראייה. ולכן אף בהקהל היה צריך להיות פטור שאף דבהקהל יכול הוא להכנס לעזרת נשים אבל מ"מ כיון דפטור הוא מראייה פטור גם מהקהל. אבל אם טמא אינו פטור גברא, ורק דאינו ראוי לביאת מקדש, כיון דערל ראוי הוא לבוא לענין הקהל, חייב הוא בהקהל דאינו פטור מראייה רק דאינו יכול לקיים מצות ראייה כיון דאנוס הוא אבל לא שהגברא פטור.

והנה עיין בתוס' ד"ה דמרכה שהקשה למה צריך קרא להוציא טומטום תיפוק ליה משום ערל. ותוס' תירץ דצריך גזה"כ רק לרבנן

נעליך הוי דין כיראת המקדש כדמפורש בגמ' בכרכות דף נ"ד: ובר"ם פ"ז מבית הבחירה ה"ב. אבל מקרא דרמוס חצרי אינו דין ביראת המקדש אלא דבקיום ביאה למקדש בעינן שיהיה יתף וזה דין מסוים בראייה דיש קיום של ביאה וראיה בעזרה.

וחלוקים הם בעצם דינם, דדין נעל במקדש דהוי מדין יראת המקדש הוי דין דוקא של מנעל משא"כ דין רמוס חצרי דאינו מדין יראת המקדש אלא דבעינן שיהיה יתף ושיגע ברצפת העזרה ואפי' אי אינו מנעל, ועוד דדין נעליך הוי בכל הר הבית, אבל דין דרמוס חצרי הוי דין בעזרה, דבקיום ביאה לעזרה צריך שיהיה יתף. (ועיין ברד"ק ובגר"א כישעיה שכתבו בחצרי היינו העזרה). ועיין במשנה בשבת דף סו. דקיטע נכנס לעזרה בקב שלו כיון שאינו מנעל, ונראה דלא בעינן שיהא יתף בעזרה. ויש לדחות דאין איסור בזה, אבל מצוה דקיום ביאה לעזרה מ"מ ליכא. ואפילו אי נימא דדין רמוס חצרי תלוי במנעל מ"מ חלוק הוא מדין יראת המקדש דמקרא דרמוס חצרי נלמד דהוי חסרון בכיאה למקדש, דאי משום דין ביראת המקדש לכד. לא היה בו דין פטור ורק איסור כניסה.

והנה עיין בר"ם רפ"ב דחגיגה שמנה מפנקי כאחד הפטורין מראייה. והנה אי מפנקי אינו חייב בראייה מטעם יראת המקדש שאינו יכול להכנס עם מנעל אינו פטור מראייה אלא דאנוס הוא, ואם היה מפנקי ביום ראשון נראה דאפי' לר' יוחנן דהוי תשלומין דראשון היה חייב דאינו פטור גברא אלא דהוי אנוס אבל להר"ם שכתב דהוי מפטור ראייה נראה דלכך הצריך לקרא דרמוס חצרי וכמו שכתבנו דאינו מדין יראת המקדש אלא דין מסוים בראייה ובדין קיום ביאה למקדש.

דסברי דערל אינו כטמא. ועיין עוד במה שתירץ תוס'. והנה אם ערל חייב בהקהל היה תוס' צריך לתרץ דנ"מ לענין הקהל דטומטום מגזה"כ דזכורך פטור מהקהל דכל הפטור מראייה פטור מהקהל, אבל ערל חייב בהקהל. ומוכח דס"ל להתוס' דערל פטור גם מהקהל דאינו רק דין שטמא אינו יכול לבוא למקדש אלא דטמא הוי פטור גברא ופטור מהקהל.

והנה הרמב"ם פ"ג מחגיגה ה"ב כתב כל הפטור מן הראייה פטור ממצות הקהל תוך מן הנשים והטף והערל. אבל הטמא פטור ממצות הקהל שנא' בכורא כל ישראל וזה אינו ראוי לביאה ע"כ. הרי שהר"ם כתב בפירוש דערל חייב בהקהל ונראה דסבר דטמא אינו פטור בראייה אלא דאינו ראוי לביאה וכהיכי תמצא אינו יכול לקיים המצוה אבל ערל שיכול לבוא לעזרת נשים יכול לקיים מצות הקהל וחייב. אבל גל"פ דאף להר"ם טמא הוי פטור גברא אלא דאין השם טומאה שפוטרתו אלא זה שאינו יכול להכנס למקדש וזה גופא הפוטר אבל טמא הוי חלות פטור בגברא, אבל בערל לענין הקהל כיון דראוי לבוא לעזרת נשים הרי אין פטור דטמא, אף דהוי פטור גברא אבל כיון דחזי לבוא אין פוטר.

והנה עיין בגמ' דף ט' ע"א דר"י סבר תשלומין לראשון וחיגר בראשון אינו חייב בשני כיון דבראשון היה פטור אבל נטמא בלילה מביא בשני והוקשה בגמ' בסתירת דבריו ותירץ ר' ירמ' שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני. מתקיף לה רב פפא הניחא למ"ד פסח שני תשלומין דראשון הוא אלא למ"ד שני רגל בפ"ע הוא מאי איכא למימר אלא אמר רב פפא קסבר ר"י לילה אינו מחוסר זמן. והנה לרב פפא דסבר דלר' יוחנן טמא כיום ראשון אין לו תשלומין ורק אם נטמא בלילה, דלילה אינו מחוסר זמן. וכן הלכה הרי מוכח דטמא הוי פטור גברא דאל"כ הרי הגברא חזי גם

בראשון ורק דאנוס הוא והיה ראוי אז לתשלומין אלא דמוכח דסבר דהוי פטור גברא. אבל ר' ירמיה סבר דיש תשלומין דטמא שאני דיש לו תשלומין בפסח שני סבר דטומאה אינו פטור גברא רק דאנוס הוא שאינו יכול לבוא למקדש ולכן יש תשלומין. ומה שהביא ר' ירמ' מפסח שני אינו אלא ראוי דטמא אינו פטור גברא שהרי חזינן דלענין פסח יש לו תשלומין. [ובמאירי וז"ל כי קאמר ר' יוחנן משום דלילה אין מחוסר זמן כלו' מאחר שמצינו במקום שכלו ימי טומאה שאין לילה מחוסר זמן אף בתחלת טומאה נא' בה שאין דחית טומאה נקרא דחייה הואיל והחיוב רבוץ עליו אלא שהטומאה פוטרתו שהטומאה ליטהר עומדת מה שאין כן בפטור הבא מצד החגרות והדומים לו עכ"ל הרי דאף לרב פפא י"ל דטומאה אינו פטור גברא להמאירי].

ט) במה שמש משה

עיין בדף ו' ע"ב בתוס' ד"ה מאי נ"מ שהקשה דלא הוקשה בגמ' תענית (דף י"א): גבי במה שמש משה כל ימי המלאוים וע"ש במה שתירץ תוס', ועיין במהרש"א.

בגמ' תענית דף י"א במה שימש משה כל ז' ימי המלאוים בחלוק לבן. והנה נ"ל דמה דבעי במה שמש משה הוי איבעיא לדינא.

יש לחקור בדין בגדי כהונה אם בגדי כהונה אינם אלא לפעול החלות שם כהן במקדש. דבזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם וכהן שעבד בלי בגדים חייב משום זר, או דיש דין בגדים גם בהכשר עבודה מלבד דין דבזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם.

ושמעתי ממור"ר נר"ו דמה שמש משה בתורת כה"ג הוא בתורת אדון הנביאים,

שלמשה היה כל המנויים בגברא דמשה היה גם מלך וראש ב"ד. דא"א שיהי' לאחד מישראל מינוי בגברא שיחסר למשה רבינו, שהיה אדון הנביאים.

ולפי"ז הרי אם בתורת אדון הנביאים היה למשה המינוי דכהן אז אף בלי בגדים נראה שהיה כהן דלא היה חסר ככהונתו של משה כלום שהרי אם בתורת אדון הנביאים היה כהן אז גם היה צריך להיות כהן במקדש ולא נזקק משה לבגדי כהונה. אבל אם בגדי כהונה הו' דין גם בהכשר עבודה אז גם משה היה צריך להם אף שמפאת החלות שם בגברא היה משה כהן גמור בלי בגדים אבל עדיין היה צריך לבגדים כעד ההכשר עבודה.

ולפי"ז מסקנת הגמ' דמשה עבד כחלוק לכן הוא דרק יש דין אחד בבגדי כהונה, דהיינו שלא יחשב הכהן כזר.

והנה ראיתי שבספר בית האוצר בכללי בגדי כהונה חקר בדין בגדי כהונה אי הו' גם דין בעבודה וכתב להוכיח דהו' דין בעבודה מהמשנה בזבחים (דף קי"ב) ומה בין במת יחיד לבמת ציבור סמיכה וכו' וכיהון ובגדי שרת ומשמע דהבגדים נצרכים גם בעד העבודה דאם אינו אלא דזולת הבגדים אינו נחשב לכהן אם זר כשר למה ליה למיתני שוב בגדי שרת. ועיי"ש במה שכתב.

והנה עיין בתוס' בע"ז דף ל"ד ע"א ד"ה כמה שמש משה שכתב דמשה רבינו כ"ג היה וכשנשתמש בכהונה גדולה מ' שנה היה לבוש ח' בגדים ואיבעיא דגמ' אינו אלא בימי המלואים שעדיין לא נחקדשו בגדי כהונה. ולפי"ז סבר תוס' דמשה ג"כ נצטרך לח' בגדים כשעשה עבודה. ועיי"ש ברש"י שכתב משה לא נשתמש בבגדי כהונה דכתיב ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך והוא היה זר אצלן וע"פ הדבור

שימש ולא הוזכרו בגדים. ומרש"י נראה דסבר דמשה היה זר ולא ששימש בתורת כהן ולכן לא היה דין בגדים כלל.

אבל עיין בגמ' זבחים (יט:) כל כיור שאין בו כדי לקדש ד' כהנים ממנו אין מקדשין בו שנאמר ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. וברש"י שם משה ואהרן תרין ובניו תרין שאף משה כהן היה בשבעת ימי המלואים עכ"ל. הרי דרש"י כתב דמשה שימש בתורת כהן. ועיי"ש בש"ט"מ (אות ג) משה ואהרן ובניו אע"ג דמשה היה לוי מ"מ ה' משמש בו ימי המלואים עכ"ל שכתב להדיא ששימש בתורת לוי. מ"מ חזינן דחלוק דין בגדים מרחיצת ידיים, דאף שלא לבש בגדי כהונה מ"מ הו' צריך להיות רחוק ידיים.

והנה עיין בר"ם פי"ט מסנהדרין ה"ב שמנה זר ששמש במקדש ומחוסר בגדים כחרי לאוין. אבל הר"ם הגדיר מחוסר בגדים ששמש שהרי הוא כזר. ובמנין המצות לא חילק הר"ם ביניהם. אבל הכה"ג מנה זר ששמש ומחוסר בגדים כשתי מצות. וקשה טובא שהרי איסור מחוסר בגדים הוא מטעם זר דכומן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם ולכן היה צריך להמנות כמצוה אחת. והיוצא מזה דמלבד איסור זרות יש דין מסוים שיהיה כהן לבוש בגדים וזה דין בעבודה.

[בדין לבישת בגדי כהונה כתב הבית הלוי (חלק א' סי' א') שחלוק דין בגדי כה"ג מבגדי כהן הדיוט. דבגדי כה"ג מלבד מה שמכשיר הכה"ג לעבודה יש קיום בעצם הלבשיה משא"כ בגדי כהן הדיוט דאינו אלא מכשיר לעבודה. ובוה ביאר מה שכהן הדיוט אינו מותר בלבישת הבגדים אלא בשעת עבודה משא"כ כה"ג דמותר בלבישת בגדים אף שלא בשעת עבודה והנה נראה לי דכאמת אין לחלק

והנה ע"ש בקדושין שכתב הריטב"א
דבגדי כהונה אינם כלי שרת כיון שאינם אלא
מכשירי עבודה, ולכן המועל בהם הוציאם
לחולין. והתוס' חולק וסבר דהוי כלי שרת
ונל"פ בריטב"א דבגדי כהונה אינם קיום
בעבודה וחלות דין בהכשר עבודה, רק בעינן
בגדי כהונה מדין זרות ולכן אינם אלא מכשירי
עבודה ואינם כלי שרת

(י) שלמי שמחה

בר"ם פ"ב בחגיגה לא יביא אדם תודה
כיום ארבעה עשר מפני החמץ שבה שאין
מביאין קדשים לבית הפסול. ואם הביא יוצא
בה ידי חובת שמחה כמו שביארנו.

ועיין בכ"מ שהביא קושית הר"י קורקוס
ז"ל דהא אינה נאכלת אלא ליום ולילה אחד
איך יוצא בה ידי שמחה הא איפסלא בלינה
ואין לומר דיוצא ידי שמחת לילה קאמר שלא
מצינו שיהא חייב בשמחה כלילה הראשון.
ועיין בלח"מ וז"ל קושית הר"י קורקוס ז"ל
היא קושיא עצומה וגו' ולומר שיצא כלילה
הראשון מידי שמחה זה א"א דבהדיא אמרו
שם בכרייתא להוציא לילי יו"ט ראשון מן
השמחה (פסחים דף ע"א).

במשנה בחגיגה דף ז' ע"ב ישראל יוצאין
ידי חובתן של שלמי שמחה בנדירים ונדבות
ובמעשר בהמה והכהנים בחטאות ואשמות
ובבכור ובחזה ושוק. דשלמי שמחה יוצאין בו
בכל מילי ואין זקוקין לזבוח שלמים לשם כך
דהמצוה אינו אלא לאכול בשר קדשים לשובע.
אבל עיין בר"ם פ"א מתגיגה ה"א שכתב וז"ל
והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים
יתר על שלמי חגיגה, ואלו הם הנקראים שלמי
שמחת חגיגה ע"כ, ומשמע דמלבד מצות
אכילת בשר קדשים יש מצות הקרבת שלמי

בין לבישת בגדי כה"ג ללבישת כהן הדיוט
דכעצם הלבישה אין קיום אלא דמכשירו
לעבודה ושיחשב כה"ג ע"י לבישת הבגדים
אבל חלוק דין כה"ג מכהן הדיוט דכהן הדיוט
אינו מצווה שיחשב כהן ע"י הבגדים אלא
בשעת עבודה אבל כה"ג מצווה שיחשב הגברא
כה"ג בכל עת ולכן יש קיום בלבישת הבגדים
אבל לא שהקיום הוא בהמעשה לבישה אלא
בהחלות שם בגברא. ועיין בר"מ פ"ה מכלי
המקדש ה"ז לענין כה"ג שכתב וז"ל ותפארתו
וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום ולא יצא
אלא לבית ובלבד כלילה או שעה או שתיים
כיום עכ"ל. דמצות כה"ג להיות במקדש והיינו
שהיה לבוש ח' בגדים דאל"כ הרי אין עליו
הכהונה גדולה דמקדש דבזמן שבגדיהם עליהם
כהונתם עליהם].

אבל אפשר דיש חילוק בדין לבישת כה"ג
ללבישת כהן הדיוט במה שחקרנו לעיל דככהן
הדיוט דין בגדים אינו אלא מפאת שלא יחשב
כזר אבל כה"ג לבישת הבגדים הוי קיום
בעבודה וזה רק בגדי כה"ג דיוה"כ, שהרי בגמ'
בפסחים דף כ"ו ע"א איתא דאילמלא גזה"כ
דוהניחם שם היו הכגדי לבן דכה"ג מותרין
בהנאה דנעשית מצותן דיש קיום בחפצא של
בגדים, דנראה דלבישתן הוי חלק מהעבודה
ולא רק לפעול שיחשב ככהן. והנה עיין בשיטה
לא נודע למי על מס' קדושין (דף נ"ד ע"א)
שהקשה למה בכתנות כהונה שבלו מועלין בהן
אי אמרינן נעשית מצותן והביא מהראב"ד שתי
דגמרינן מבגדי כה"ג דאסור ועוד תי' דהא דלא
מקרי דבר שנעשית מצותו דאי לא משום דבלו
השתא נמי תזו למצותן. הרי דסבר דבגדי כהן
הדיוט שרין לבגדי כה"ג. אבל לפי"ד י"ל דלא
שייך דין דנעשית מצותן בכתנות כהונה שאין
קיום בלבישתן ושאיני מבגדי כ"ג וכמו
שכתבנו. (עיין במשנה למלך פ"ד ממעילה
הי"ד).

אינו אלא ביר"ט הראשון וע"ז קאמר בתוספתא דיש לה תשלומין.

והנה בדין דלהוציא לילי יר"ט הראשון מן השמחה, פשוט דיש מצות שמחה אף בלילה כדמפרש בגמ' פסחים (דף ק"ח) דידי יין יצא בשתתן בבת אחת (ולהרשב"א ותוס') והיינו שמחת יר"ט. דיש מצות שמחה אף בלילה, וכן אין אבלות נוהג בלילה ראשונה ופשוט דלא גרע לילה ראשונה משאר לילות במצות שמחה. ולכן נל"פ דלהוציא לילה ראשונה מן השמחה אינו אלא לענין מצות זביחת שלמי שמחה דכיון דאין עבודה בלילה וא"א לשחוט שלמי שמחה א"א לקיים מצוה זו. ונראה דאין המצוה מצות הקרבת שלמי שמחה דא"כ היו שלמי שמחה צריכים להיות דבר שבחובה דאינו באה אלא מן החולין אלא דיש ב' מצות באכילה. אכילת בשר קדשים, אבל יש קיום נוסף של אכילת בשר שלמי שמחה ויש חלות שם קרבן שמחה ואף דיש דין מסוים של זביחת שלמי שמחה כמו שהבאנו מהרמב"ם אבל חלות דינו הוי הקרבה לאכילה. לכן מיושב מה שפסק הר"ם שהרי מצות אכילת קדשים יכול לקיים אף בלילה אלא דמפסיד קיום מצות שמחה ע"י זביחת שלמי שמחה, דלילה ראשונה מופקע מקיום זה דא"א לקיים זה אלא ביר"ט. ואף שפסק הר"ם בפ"ב מחגיגה הי"א דלא בעינן זביחה בשעת שמחה ומי שהיה לו שלמי נדרים ששחטן מערב יר"ט אם אכלן ביר"ט יצא ודאי דמפסיד קיום זביחת שלמי שמחה אלא דיצא כיון שאכל בשר קדשים ביר"ט. והנה למ"ד דסבר דאין זביחה אלא בשעת שמחה דאם שחטן מערב יר"ט אף שאוכלן ביר"ט לא יצא דסבר דאין ב' קיומים ובעינן שישחוט שלמי שמחה וכל הקיום הוא הקרבת ואכילת שלמי שמחה ובעינן חלות שם שלמי שמחה ולא סגי באכילת בשר קדשים ואף חטאות ואשמות שיוצאים בהם הכהנים צריך לומר ששחטן

שמחה. ובאמת זה מוכח דאל"כ למה יביא כלל שלמי שמחה שהרי יכול לצאת מצות שמחה עם הקרבן חגיגה שאכלו אלא דצ"ל דמלבד מצות אכילה יש חובת הקרבה. וכן מוכח בתוס' ד"ה עולות שכתב הר"י וז"ל דלא אמר כסמוך דנפיק בשלמי שמחה בנדרים אלא היינו היכא שהקריבום משום שמחה אבל הביאום לשם נדרים לא נפיק רק משום הקדשים עכ"ל הרי שהר"י סבר דיש לשמה דשמחה וזה דין בהקרבה ולא סגי רק באכילת קדשים. והיוצא מכל זה הוא דיש ב' מצות בשמחה, מצות אכילת בשר קדשים, ומצות הקרבת שלמי שמחה.

והנה בתו"א הקשה על הר"ם פ"ב מחגיגה ה"ד שכתב דערל וטמא פטורין מן השמחה משום שאסורין לאכול בקדשים ואסורין בביאה, והאי אסורין בביאה קשה לפרשו שהרי בשר ק"ל נאכלין בכל העיר ומאי אכפת לן שאסור ליכנס לעזרה ואי משום שא"א לו ליכנס הרי יכול לשלוח קרבנותיו ע"י אחר. והנה לפי"ד דיש ב' חיובים בשמחה, חובת אכילת בשר קדשים דהוא עיקר המצוה, וגם חובת הבאת קרבן י"ל דזה מה שכתב הר"מ דפטור מחובת אכילה שהרי אינו יכול לאכול בקדשים, וגם פטור מחובת הבאת קרבן שהרי אינו בביאה.

והנה עיין בתוס' ד"ה יש בשמחה (דף ו' ע"ב) שהביא מהתוספתא שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה. והקשה הטו"א ורע"א דאיך אפשר לומר תשלומין בשמחה שהרי כל יום יש לו חובת שמחה משלו. ועוד דליתני דשמחה חייב בכל יום משא"כ בשתיהן, ראייה וחגיגה דיוצא בפעם אחת. ונראה לתרץ דלענין חובת אכילת קדשים כל יום יש לו מצות שמחה ולא שייך על זה תשלומין, אבל מלבד החיוב אכילה יש חובת הבאת שלמי שמחה וזה

לשם חגיגה לתוס' [אבל זה צ"ע. ועיין בטור"א שהקשה זה על פי' הר"ן] או שעצם ההקרבה ביר"ט קובע השם שלמי שמחה. אבל לדין דפסקינן דלא בעינן זביחה בשעת שמחה היינו דמלבד קיום דהקרכת שלמי שמחה יש קיום של אכילת בשר קדשים אבל אם הקריבו מעור"ט מפסיד קיום דזביחת שלמי שמחה.

יא) תשלומין דראשון

כגמ' דף ט' ע"א ומאי תשלומין ר' יוחנן אמר תשלומין לראשון ור' אושעיא אמר תשלומין זה לזה מאי בנייהו א"ר זירא חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בנייהו ר"י אמר תשלומין לראשון כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני ור' אושעיא אמר תשלומין זה לזה אע"ג דלא חזי בראשון חזי בשני.

והנה לר"א דהוי תשלומין זה לזה יש לחקור אי הוי דין תשלומין שהחייב הוא בעד יום ראשון אבל אם אינו מביא ביום ראשון עובר החייב ליום שני או דנוכל לפרש דתשלומין זה לזה הוא שהחייב הוא ביום ראשון ומחייבו בעד כל שבועה דכל שבועה חד חיוב. ונ"מ הוא דאי הוי חד חיוב אז מה שמביא ביום ראשון אינו אלא מדין זריזין מקדימין אבל אי הוי חיוב בעד יום ראשון אלא שאם לא קיים חובתו ביום ראשון אז עובר החייב ליום שני ומה שחייב להביא ביום ראשון אינו מדין זריזין מקדימין בלבד אלא דהוי מעצם חובת חגיגה שעיקר החייב ביום ראשון [והנה לאלו אחרונים דסוכרים דהידור מצוה חשוב מזריזין מקדימין אם יכול לקיים מצוה חגיגה בהידור יותר ביום שני אם אינו אלא מדין זריזין מקדימין הרי טוב לחכות ליום שני. אבל אי החייב הוא בעד יום ראשון וזה מדין חגיגה אז ודאי צריך להביא ביום ראשון].

ועיין ברש"י ד"ה כולן תשלומין זה לזה. וז"ל אין לך יום בהם שאין חובתו תלויה בו בעצמו למי שלא נראה כימים שלפניו דיום ראשון שהוא נראה להביא עיקר לדידיה וימיו שלאחריו תשלומין לו עכ"ל הרי ברש"י מפורש דדין תשלומין זה מזה הוא דעיקר החיוב הוא ליום ראשון. אלא דעובר החיוב ליום שני אם לא קיים חובתו ביום ראשון.

והנה עיין בתוס' ד"ה כיון שלפי פירש הטור"א נסתפק תוס' לפי ר"א אי ביום ראשון היה פשוט ובשני חיגר ולא הביא בראשון אי מביא בשני. והנה נל"פ דבזה נסתפק התוס' דאי החיוב הוי לכל שבועה. הרי כבר נתחייב בראשון ושוב לא פקע מיניה. אבל אי החיוב הוי ליום ראשון אלא שאם לא קיים חובתו בראשון עובר לשני והחייב הוא לשני כיון דהוא חיגר הרי אינו חייב שהרי א"א לחייבו עתה שהרי הוא חיגר וחלות החיוב הוי לאותו יום.

יב) תשלומין דעצרת

כגמ' חגיגה (דף י"ז ע"א) א"ר אלעזר א"ר אושעיא מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבועה שנא' בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבועה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבועה.

והנה יש לחקור כדין תשלומין דעצרת אם הוא דין מסוים דיש תשלומין אף אחר החג או דגזזה"כ הוא דלענין תשלומין הוי יר"ט ולא דהוי רק חלות דין תשלומין בפ"ע. אלא דלענין זה הוי שבועות, ואף דאין כאן קדושת היום אבל הוי חלות שם ביום לענין קרבן.

והנה עיין בר"ם פ"א מחגיגה ה"ז וז"ל מי

עצרת וי"ל דלא ידעינן כמה ימים אי לאו מדר"א ע"כ. אבל עדיין צ"ע שהרי רבא בר שמואל למד תשלומין מדרשה אחרת דאמרה התורה מנה ימים וקדש חדש מה חדש למנוייו אף עצרת למנוייו (כר"ה דף ד' ובחגיגה) ולמה לא הביאו הגמ' ולמה לא הקשה תוס' מדרשה דרב"ש.

והנל"פ דלר"א דמשחרב המקדש עצרת כשבת משום דסבר דכל דין תשלומין אינו חלות שם ביום דשבעה ימים אחר שבועות הוי חג לענין זה דיש תשלומין. אלא דהוי דין בפ"ע דאף שעבר הרגל יכול להביא קרבנות החג ולכן בזמן דאין תשלומין הרי אינו מבטל אכלות. אבל לרעב"ש וחכמים אף בזמן הזה יש ביטול אבילות דדין תשלומין הוא גזה"כ דלענין קרבן הוי חג כל שבועה וזה חלות שם ביום ולכן אפילו דאין עכשיו תשלומין היינו דאין קיום תשלומין אבל עדיין הוי חלות שם ביום וזה אינו תלוי בזמן המקדש כלל וזה מבטל אבילות. ונראה דזה תלוי בדרשת ר' אושיעא דהוקש חג המצות לחג השבועות וכמו שכתב הר"ם דהוי חד דינא וכן לדרשת ר"ל דאיזהו חג שאתה חוגג וקוצר בו דמוכת דהוי דין חג כל שבועה דלענין תשלומין הוי חג ויש חלות שם חג ביום ולא רק דיש דין תשלומין דקרבן בפ"ע. אבל לדרשת רבא בר שמואל דאף עצרת למנוייו אינו דין בחלות שם חג אלא דין מסוים דתשלומין ולכן לא הביאו הגמ' במו"ק דרק לר' אושיעא דהוי חלות שם ביום לענין תשלומי קרבן י"ל דמבטל אבילות אבל ר' אליעזר במשנה סבר דהוי דין מסוים דתשלומין. ולכן משחרב המקדש אין עצרת מבטל אבילות.

ועיין בגמ' חגיגה (דף י"ז ע"ב) דאע"ג דאיתמר דר"א א"ר אושיעא איצטריך דראב"י דה"א מה שתשלומין של חג המצות אסור בעשיית מלאכה אף תשלומי עצרת נמי קמ"ל דראב"י.

שלא חג כיו"ט הראשון של חג הסוכות חוגג את כל הרגל וכיו"ט האחרון שהוא שמיני ואף השמיני תשלומי ראשון הוא. וכן מי שלא חג ביום חג השבועות חוגג כל שבועה ויש לו תשלומין כל ששת ימים שלאחר חג השבועות. ודבר זה מפי השמועה נאמר שחג השבועות כחג המצות לתשלומין עכ"ל הנה ממה שכתב הר"ם דחג השבועות כחג המצות נראה דהוי דין דתשלומין דעצרת הוי חלות שם ביום וקיום הקרבת קרבנות באותו יום ולא רק דין תשלומין בפ"ע דהשוה הר"ם שבועות לחג המצות.

והנה עיין במשנה כמו"ק (דף י"ט ע"א) ר' אלעזר אומר משחרב בית המקדש עצרת כשבת. דהיינו דכיון דאין לעצרת בזמן הזה תשלומין ז' ואינו אלא יום אחד אינו מבטל אבילות כשאר רגלים. וחכמים אומרים דעצרת כרגלים. והנה עיין בגמ' (דף כ"ד ע"ב) דרש רעב"ש אפיתחא דבי נשיאה יום אחד לפני עצרת ועצרת הרי כאן י"ד. שמע רבי אמי ואיקפד, אמר אטו דידיה היא דרכי אלעזר א"ר אושיעא היא. דא"ר אלעזר א"ר אושיעא מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבועה שנא' בחג המצות ובחג השבועות מה חג המצות יש לה תשלומין כל ז' אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבועה.

והנה צריך ביאור למה הקפיד רבי אמי דר' אושיעא אמר דינו לענין תשלומין ז' אבל לא שיבטל אבילות וזה חידוש רעב"ש דמבטל אבילות, שהרי ר' אליעזר במשנה ודאי סבר דיש תשלומין ז' אבל בזמן הזה אינו מבטל אבילות. וצ"ע. (ועיין בזה בחי' הרמב"ן). והנה עי"ש בתוס' ד"ה דר"א וז"ל והא דלא מייתי ברייתא דר"א בן יעקב דמפיק תשלומין מוקראתם ובקצרכם איזהו חג שאתה קורא וקוצר בו הוי אומר זה חג השבועות ור"ל אומר חג הקציר איזהו חג שאתה חוגג וקוצר בו הוי אומר זה

אלא עצרת עצמה אלא דבכדי שיבטל אבלות צריך להיות חג של שבעה ימים וכיון דיש לו תשלומין שבעה נחשב כחג דשבעה ימים, אבל המבטל אבלות הוא יום העצרת עצמו, אבל ימי התשלומין בפ"ע אינם כלום בלי צירוף לעצרת וז"פ.

והנה עיין בתוס' ד"ה תשלומין זה לזה (דף ט' ע"א) וז"ל וההיא דלקמן דילפינן תשלומין לחג השבועות מחג המצות כל ז' לא מסתבר למימר תשלומין זה לזה דחול גמור הוא עכ"ל. והנה אי נפרש דלענין תשלומין כל ז' הוי חג היה אפשר לומר דגם עצרת לר"ג הוי תשלומין זה לזה. והנה הר"ח לא כתב דבעצרת ר"א מסכים לר"י דהוי תשלומין דראשון והיה צריך לכתבו ואולי דחולק על התוס' אבל זה אינו מוכח. אבל מהתוס' נראה דסבר דעצרת אינו אלא דין מסוים דתשלומין אבל אינו כלל חלות שם ביום שהרי כתב דהוי חול גמור. [אבל צ"ע שלפי גירסת הב"ח תוס' בד"ה כיון, סבר דלר"א ליכא תשלומין דראשון כלל שלר"א אי היה פשוט ביום ראשון וחיגר ביום שני אינו מביא ולר' יוחנן נסתפק התוס' הרי דלר' אושעיא ליכא דין תשלומין דר"י, ולכן קשה שהרי תוס' כאן סבר דאף לר"א תשלומין דעצרת הוי תשלומין דראשון הרי דר"א בא להוסיף על ר"י אבל ודאי מסכים גם לדינו דר"י דהוי גם תשלומין דראשון ודוחק לומר דרק לענין עצרת הוי תשלומין דראשון, וצ"ע].

והנה אי דין תשלומין לא היה דין חג לענין תשלומי קרבן א"א היה שיהי' ה"א שיהיה אסור בעשיית מלאכה ורק מטעם דתשלומין הוי חלות שם ביום היה אפשר לומר שיהיה אסור בעשיית מלאכה, כיון דהוי יו"ט לענין תשלומין ה"א דהה"נ דאסור במלאכה.

והנה עיין כחק יעקב ר"ס תע"ג שפסק שאם לא בדרך שהחיינו בחג השבועות מברך כך כל שבעה וכן הביא שם הבאר היטב להלכה. ומוכח מזה דתשלומין ז' הוי חלות שם כיוצא דאל"כ פשוט שלא היה יכול לברך שהחיינו אח"כ. ועדיין דבריו צריכים חלמוד.

ועיין בראבי"ה לחגיגה (דף תצ"ד) שכתב וז"ל ושמעתי דלא נהג א"מ ליפול על פניו בתחינה עד שבעה ימים אחר עצרת ומהאי טעמא הואיל ואסורין כהספד ותענית. (ועיין בזה בספר מועדים וזמנים סי' שי"ג) ומשיטת הראבי"ה מוכח גם דתשלומין דעצרת אינו רק דין מסוים דתשלומין אלא דהוי חלות שם ביום, דלענין קרבן הוי עצרת.

והנה כמה שכתבנו דדין תשלומין דעצרת הוי חלות שם ביום, הרי מת לו מת בתוך שבעה דתשלומין נוהג אבלות, וגם עצרת בפ"ע עולה לשבעה וגם הימים אחר עצרת עולין למנין ואינו כפסח, שהרי אפי' דהוי חלות שם ביום הרי אין בו מצות שמחה, והמבטל אבלות אינו

סימן נה

כל אדם שאין לו קרקע אינו עולה לרגל

מזיקתה תרנגולתך מנקרת כאשפה ואין חולדה מזיקתה והלא דברים ק"ו ומה אלו שדרכן לזוק אינן ניזוקין בני אדם שאין דרכן לזוק על אחת כמה וכמה, אין לי אלא בהליכה בחזרה מנין ת"ל ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שתלך

בגמ' פסחים דף ח: א"ר אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן. כמאן כי האי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה

והנה נל"פ בדין דמי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל. דאין זה פטור בפ"ע וכגון אילם או אשה או סומא אלא דדין דחיוב לעלות לרגל חלוי במי שיש לו קרקע הוא דין בעצם העלייה, דמהקרא דלא יחמוד איש את ארצך נלמד גם דין דשלוחי מצוה אינן ניוזקין וכדמבואר בגמ'. דמצוה עלייה לרגל הוא לעזוב ביתו לעלות לירושלים ושיהא לו הבטחון בה' שלא יזוק ביתו וכל רכושו לא יזוקו וזה מעצם מצוה עליה לרגל שמראה הבטחון בה' שעוזב ביתו כלא שמירה ורק דבוטח בה'. שה' ישמור ביתו וכל אשר לו, ולכן פטרה התורה למי שאין לו קרקע דכיון דאין עוזב ביתו וקרעו לעלות לרגל אינו חייב בעליה. ולכן צירפה הסוגיא מה דאין פירות גינוסר בירושלים וגם מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כדי שלא יאמרו עולי רגלים אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר או לרחוץ בחמי טבריא דיינו ונמצאת עליה שלא לשמה, דבעינן שיהא עליה לשמה וזה נלמד מדין ארצך דרק מי שיש לו קרקע חייב לעלות.

והנה כמה שכתבו התוס' להשוות מי שפטור מראיה למי שפטור מק"פ, נראה דאין זה גזירת הכתוב שהפטור מראיה פטור מק"פ דז"א וכדוהוכיח המשנה למלך שהרי אשה חייבת בק"פ ופטורה מראיה אלא דסברת התוס' דבעד חיוב ק"פ בעינן הבאת מקום וביאה למקדש ואלו הפטורין בראיה שהם פטורים בעצם העליה דהגברא מופקע מעליה לרגל גם פטורין מחיוב לעלות להביא ק"פ.

והנה מה דאשה פטורה מעליה לרגל אין זה פטור בעצם המעשה עליה אלא דפטורה דהוי מצוה עשה שהזמן גרמא או דפטורה גם מגזרה"כ דזכורך וזה דין פרטי הנוגע לראיה ואינו נלמד לק"פ, אבל זקן שאינו יכול להלך נאמר בעצם המעשה עליה ובוזה סברי התוס'

ותמצא אהלך בשלום, וכי מאחר דאפי' בחזירה בהליכה למה לי לכדר' אמי דאמר ר' אמי כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושאיין לו קרקע אין עולה לרגל. א"ר אבין בר רב אדא אמר ר' יצחק מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו נמצאת עלייה שלא לשמה. כיוצא בו אמר ר' דוסתאי בר' ינאי מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דיינו ונמצאת עליה שלא לשמה.

והרמב"ם השמיט דינו דר' אמי דמי שאין לו קרקע פטור מעליה לרגל. ובמשנה למלך (פ"ב ה"א מהל' חגיגה) תמה על הרמב"ם למה השמיטו כיון שאין חולק עליו.

והנה התוס' בפסחים דף ג' ד"ה מאליה כתבו וז"ל, ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע או זקן היה ואינו יכול להלך ברגליו דפטור מפסח כמו מראיה א"נ נציבין חו"ל היא עכ"ל. ובמשנה למלך ריש הל' ק"פ כתב לתמוה על התוס' וז"ל ולא ידעתי הא היכא רמיזא דהני פטירי מפסח ובגמ' לא פטרו זקן מפסח אלא כשאינו יכול לאכול כזית ולא ידעתי אי אליבא דתוס' לגמרי ילפינן פסח מראיה אלא דזה לא יתכן דהא נשים פטורות מראיה וחייבים בפסח, ואם נאמר דהני דוקא דכתבו התוס' ילפינן מראיה לא ידעתי מנא להו. עוד ראיתי לתוס' שכתבו א"נ נציבין חו"ל היא, ולא ידעתי מה הועיל היותו חו"ל דאי לפטורו מפסח ראשון כל שהיה רחוק ט"ו מיל פטור ואי ט"ו דמי שדר בחו"ל פטור לגמרי אף מפסח שני זה לא ידעתי היכא איתיה, ואף במצוה ראיה לא ראיתי שיפטרו למי שדר בחו"ל. סוף דבר שדכרי התוס' מתחלתו עד סופה צריכים אצלי חלמוד.

דפטור גם מק"פ דק"פ גם בעי עליה והבאת מקום. ובאמת צ"ע מנ"ל להחוס' להשוות קרבן פסח למצות עליה, דמאי שנא משאר חיובי קרבן חטאת ואשם שאינו תלוי בהבאת מקום, ואפשר דלמד תוס' דקרבן פסח שאני ממה דפטרה התורה מי שהוא בדרך רחוקה הרי דיש מצוה לבוא למקדש.

והנה לפי מה שכתבנו דמי שאין לו קרקע פטור מעליה לרגל אין זה פטור גברא בפ"ע וכמו אשה או אילם שפטור מראיה אלא דהוי דין הנאמר בעצם העליה דצריך שיהא לו קרקע בכדי שיעלה לירושלים לשמה ובוטח בה' דכל מה שעוזב לא יזוק וה' ישמור ביתו ורכושו, וכיון דהוי דין בעצם העליה סברי התוס' דנאמר גם לענין ק"פ.

והנה במה שכתבו התוס' דבחור"ל פטור מעליה לרגל וגם מק"פ יסודו הוא כעין דין בכור בהמה בחור"ל שהסביר הגר"ח דזהו משום דאין חובת הבאת מקום מחור"ל ולכן נלמד גם מע"ש ונט"ר מבכור להרמב"ם (פ"א ממע"ש הי"ד) כיון דטעוניהם הבאת מקום ולכן אין מע"ש מסוריא דאף דמדרבנן יש לו קדושת א"י אבל לענין דין הבאת מקום חשיב סוריא חור"ל ולכן אין דין מע"ש נוגע שם (עיין בחי' רבינו חיים הלוי), ואפשר דכיון דאין מצות הבאת מקום מחור"ל סברי התוס' דק"פ בעי גם דין הבאת מקום ועליה ולכן בחור"ל פטור אף מק"פ וגם אין חייב לעלות לירושלים מחור"ל וכמו שאין מצות הבאת מקום מחור"ל.

והנה במה שהשמיט הרמב"ם דין דמי שאין לו קרקע אינו עולה, ראיתי שבתורה תמימה כתב לתרץ משום דכיון דהגאונים כתבו דיש לכל אחד ד' אמות בא"י ממילא יש לכל אחד קרקע בארץ ולכן לא הביאו הרמב"ם. והנה לפי מה שכתבנו בדין דבעי קרקע כדי לעלות לרגל דהוי דין בעליה לשמה ושיהא

בוטח בה' ועוזב רכושו כדי לעלות, פשוט דע"י ד' אמות שיש לכל אחד לא סגי שיחשב בוטח בה' ועולה לרגל ובמיוחד שד' אמות אלה אינם מיוחדים. דאין זה דין רק שיהא לו קרקע אלא דע"י זה שיש לו קרקע משתנה אופן העליה לרגל. ובאמת כן מדויק מלשון דרכ דימי שכפל כלשונו דכל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושארין לו קרקע אין עולה לרגל שהיה צריך לומר בפשטות דמי שאין לו קרקע פטור מעליה לרגל, אלא דמבואר דאין זה מדין פטור קאתינן עליה אלא דהוא דין בעצם העליה לרגל.

בגמ' חגיגה בעי רשב"ל קטן חיגר לדברי כ"ש וסומא לדברי שניהם מהו, היכי דמי אילימא בחיגר שאינו יכול להתפשט וסומא שאינו יכול להתפתח השתא גדול פטור קטן מיבעיא לא צריכא בחיגר שיכול להתפשט וסומא שיכול להתפתח מאי, אמר אביי כל היכא דגדול מחייב מדאורי' קטן נמי מחנכין ליה מדרבנן כל היכא דגדול פטור מדאורייתא מדרבנן קטן נמי פטור. וכן פסק הרמב"ם פ"ב מחגיגה ה"ג כל קטן שיכול לאתוז כידו של אביו ולעלות לירושלים להר הכית אביו חייב להעלותו ולהראות בו כדי לחנכו במצות שנא' יראה כל זכורך, ואם היה הקטן חיגר או סומא או חרש אפילו באחת אינו חייב לחנכו אע"פ שהוא ראוי לרפואה שאילו היה גדול והוא כך פטור עכ"ל. והנה המדובר בכל קטן וסתם קטן הרי אין לו קרקע וכיון דמי שאין לו קרקע אינו חייב לעלות לרגל א"כ לפי שנפשט האיבעיא הרי א"א שיהא חיוב לחנך קטן בעליה לרגל, ומכאן למד הרמב"ם דהגמרא בחגיגה תולק על דינו דרב אמי, ולא בעינן שיהא לאדם קרקע כדי שיהא חייב לעלות, וכיון שפסק הרמב"ם כאביי השמיט דינו דרב אמי דלמד דהוא מחלוקת הסוגיות ופסק כאביי כנגד רב אמי. ומיושב היטב למה השמיט הרמב"ם דינו דרב אמי.